

Standpunt 'sekseregistratie en gendergelijkheid' – 1 februari 2022

1. Aanleiding en situering

Het Grondwettelijk Hof heeft de zogenaamde transgenderwet – de wet van 25 juni 2017 – deels vernietigd op basis van twee ongrondwettelijkheden (arrest nr. 99/2019 – 19 juni 2019)¹. Op basis van deze wet, die begin 2018 in werking trad, kunnen transgender personen zonder medische voorwaarden hun geslachtsregistratie en voornamen officieel laten aanpassen. Deze regeling werd uitgewerkt voor personen van wie het vermelde geslacht op hun geboorteakte niet overeenstemt met de innerlijk beleefde genderidentiteit. Het gaat over een wijziging van V naar M of omgekeerd. De transgenderwet houdt met andere woorden enkel rekening met transgender personen die zich identificeren volgens één van de binaire opties M en V, maar niet met non-binaire personen.

Daarnaast zou deze procedure voor de aanpassing van het geregistreerde geslacht slechts éénmalig zijn en dus onherroepelijk. In het geval van “uitzonderlijke omstandigheden” - bijvoorbeeld in het geval van een vergissing of ervaringen van transfobie - kon enkel de familierechtbank een terugkeer naar het oorspronkelijk geregistreerde geslacht toestaan.² Het Grondwettelijk Hof oordeelt dat het niet redelijk verantwoord is dat genderfluïde personen onderworpen worden aan een uitzonderlijke procedure in de familierechtbank indien zij de geslachtsregistratie meer dan één keer willen aanpassen. Bovendien staat deze procedure haaks op het zelfbeschikkingsrecht dat de transgenderwet net wil induceren door de afschaffing van alle medische voorwaarden.

Het Grondwettelijk Hof heeft deze wet deels ongrondwettelijk verklaard, aangezien de wet niet tegemoet komt aan het vooropgestelde doel van gelijkheid en zelfbeschikkingsrecht omdat non-binaire personen uit de boot vallen. En omdat de principiële onherroepelijkheid ingaat tegen de realiteit van genderfluïditeit. In opvolging van de beslissing van het Grondwettelijk Hof heeft de federale regering de intentie om de wetgeving inzake geslachtsregistratie in de akten van de burgerlijke stand aan te passen.³

Het Grondwettelijk Hof stelt in het arrest van 19 juni 2019 twee denkpistes voor om de wetgever hierbij te ondersteunen:

1. de creatie van één of meerdere bijkomende categorieën die zowel bij de geboorte als achteraf toelaten om rekening te houden met het geslacht en de genderidentiteit;

¹ [Arrest nr. 99/2019 van 19 juni 2019](#)

² https://igym-iefh.belgium.be/sites/default/files/rapport_elc_-_cc_099-2019_-_nl.pdf, p. 3

³ [Federaal regeerakkoord 2020](#): “In België beschikt elke persoon zelf over haar/zijn/hun genderidentiteit. Wetgeving (m.b.t. genderregistratie) wordt aangepast om in overeenstemming te zijn met de beslissing van het Grondwettelijk Hof. De verdere implicaties daarvan worden onderzocht.” (p.18)

2. de mogelijkheid om de registratie van het geslacht of de genderidentiteit als element van de burgerlijke staat van een persoon te schrappen.⁴

2. Aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen steunen op een exploratie van enkele uitgangspunten van het feministisch perspectief met sterke focus op het concept 'gender'. Met deze conceptuele verkenning willen we de overheid wijzen op de nood aan gendermainstreaming op basis van genderstatistieken voor de monitoring en opvolging van de bestrijding van discriminatie.

2.1. Een transparant omschreven begrippenkader

De term 'gender' zoals gebruikt door het Grondwettelijk Hof, stemt niet overeen met de feministische theorievorming. Feministische denkers hanteren de zogenaamde sterke definitie: ze maken namelijk een duidelijk onderscheid tussen 'seks' en 'gender', waarbij gender een analysekader is voor maatschappelijke verschillen op basis van seks. Gender verwijst als een gelaagd begrip naar verschillende niveaus die met elkaar verbonden zijn op zowel een individueel niveau (identiteit) als een maatschappelijk organisatieprincipe als een symbolisch betekenisstelsel in termen van vrouwelijkheid of mannelijkheid.⁵ Als dusdanig gebruiken feministische denkers 'gender' niet louter als een individueel persoonskenmerk. De nadruk ligt op de structurele werking van gender en ontbloot de machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Deze machtsongelijkheid werkt zowel impliciet als expliciet door op individueel, organisatorisch en institutioneel niveau.

Zowel binnen de feministische theorievorming als door de vrouwenbeweging is een harde strijd nodig geweest om een genderperspectief te hanteren. Gezien de maatschappelijke realiteit is die strijd helaas nog steeds nodig en pleiten we voor het behoud van de sterke definitie van gender zoals geformuleerd vanuit feministisch perspectief.

De Vrouwenraad pleit voor een duidelijk transparant omschreven begrippenkader en voor de erkenning van het concept 'gender' als een gelaagd concept waarbij 'gender' niet wordt gereduceerd tot het individuele niveau. Bijgevolg vragen we om wetteksten en beleidsteksten te screenen op consequent en eenduidig gebruik van de termen gender, geslacht, genderidentiteit en genderexpressie.

2.2. Gegevensverzameling: seksregistratie en data

Wat de registratie van seks op de identiteitskaart en het paspoort betreft, ziet de Vrouwenraad geen problemen bij het schrappen van deze informatie. Volgens het rapport over het arrest van het Grondwettelijk Hof zou deze informatie jarenlang niet voorgekomen zijn op onze identiteitsdocumenten.⁶ Bovendien deelt de Vrouwenraad de bezorgdheid van de LGBTQ+-gemeenschap dat de genderidentiteit moeilijk te vatten is in één letter, en dat bovendien een zichtbaar andere letter dan de m/v de persoon in kwestie mogelijks in gevaar zou kunnen brengen. Daarom kunnen we opteren voor een niet-zichtbare registratie van geslachtsinformatie.

⁴ Arrest nr. 99/2019 van 19 juni 2019, p. 35

⁵ J. Outshoorn, Vrouwen en politiek, in: Van Dekt, J.W., (red.) Handboek Politicologie, Van Gorcum, Assen, 1993, pp. 356-378.

⁶ https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/rapport_elc_-_cc_099-2019_-_nl.pdf p. 61

Toch baart de tendens om 'gender' te reduceren tot een individueel persoonskenmerk ons zorgen, aangezien gender dan een privé-aangelegenheid zou kunnen worden. Hierbij wordt het meten van ongelijkheid en het bestrijden ervan haast onmogelijk.

Om ongelijkheid te bestrijden en (het gebrek) aan vooruitgang inzake de maatschappelijke gelijkheid van mannen en vrouwen te meten, is gegevensverzameling noodzakelijk. Dergelijke meting is vastgelegd in zowel de Belgische gendermainstreamingswet van 12 januari 2007 (art. 4) als in aanbeveling nr. 28 van het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen (CEDAW). Het principe van gendermainstreaming (inclusief monitoring) werd vastgelegd in wetten, ordonnances en decreten. Deze meting is bovendien meer dan noodzakelijk in een context waarin we een backlash vaststellen inzake vrouwenrechten.

Los van waardeoordelen en stereotypen moeten beleidsmakers en programmamanagers rekening houden met de verschillende, contextgebonden situaties van vrouwen en mannen voor een doelgericht beleid, betere resultaten en meer gelijkheid. Om hun dagelijks leven in kaart te brengen moet men naast het geslacht en bij uitbreiding de beleving ervan (genderidentiteit en –expressie) ook rekening houden met geloof, etnische afkomst, opvoeding, handicap, seksuele geaardheid, klasse, enzovoorts. Het samenspel van verschillende maatschappelijke betekenisgevers (intersectionaliteitsbenadering of kruispuntdenken) zit per definitie in een gendermainstreamingsbenadering. Gegevensverzameling vormt hier, zoals bij elk beleid, een *conditio sine qua non*.

We staan voor een intersectionele benadering waarbij feminisme en de emancipatiestrijd van de LGBTQ+-gemeenschap elkaar versterken. Dit vertaalt zich in registratie van sekse op de geboorteakten, zowel voor vrouw, man als voor wie buiten deze binaire opvatting van sekse valt. Daarom raadt de Vrouwenraad de eerste denkpiste van het Grondwettelijk Hof aan, namelijk de toevoeging van één (open) of meerdere categorieën aan de geslachtsregistratie in de burgerlijke akten (bij geboorte en na aanpassing) naast V/M. Bovendien benadrukken we het belang van de koppeling van de sekseregistratie aan het Rijksregisternummer. Gezien de belangrijke link met het verwerven van data (inclusief secundaire data) menen we op basis van economische efficiëntie en gebruiksvriendelijkheid dat nader onderzoek over het aantal te hanteren categorieën noodzakelijk is.

De Vrouwenraad ijvert voor het gebruik van gendermainstreaming als conceptueel kader om maatschappelijke gelijkheid van vrouwen en mannen in kaart te brengen en op te volgen. Voor de concrete uitwerking van de gegevensverzameling om deze vooruitgang te meten en te vrijwaren, vragen we dat de overheid het initiatief neemt om een ruime consultatie te organiseren van alle betrokken actoren, inclusief de Vrouwenraad.